

A. Petersen dýralæknir - Stutt skýrsla um orsakir fjársýkinnar á Íslandi, og um ráð til að eyða henni (1846)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (geymsla 6).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

Stutt skýrsla

um orsakir fjársýkinnar á Íslandi, og um
ráð til að eyða henni.

Meðan jeg var á Íslandi í sumar, spurði jeg mig fyrir um sýki þá, er kölluð er fjárpest, einkum í þeim hëruðum, þar sem sauðfënaður hefir mjög drepizt úr henni á seinni árum. Af lýsingu þeirri, er jeg hefi fengið á sýki þessari, og reynslu þeirri, er jeg hefi allað mér við að krjúfa kindur er drepizt hafa úr þessum kvilla, ræð jeg, að þessi sýki optastnær eru hnútar (*Tuberkler*) í lúgunum. Til að aptra því, að þessi lúngnasýki breiðist út, og til þess sauðfënaður, sem sýkist, ekki drepist svo mjög, ætla jeg með fám orðum að telja upp þær varúðarreglur, er gæta verður í þessu efni:

1. Reynslan hefir sýnt, að lúngnasýkin gengur í erfðir til lambanna, og hjálpar ásigkomulag hagnans til að þessi sýki magnast með aldrinum; er það því mjög áriðandi, að svo miklu leiti sem kostur er á, að sjá um, að bæði ærnar og eins brundhrútarnir sæu lausir við sýki þessa. Auðkenni sýkinnar eru þessi: kindin þrífst aldrei og er opt hálfhoruð; ullarvöxtur er veiklulegur (berir skjannar koma framan á brjóst-

inu, á síðunum og herðakampinum); kindin fær hriglu og hósta; andardrátturinn verður stuttur, og getur maður markað það á því, að nárarnir ganga upp og niður, jafnvel þótt kindin hafi góða stund stadið kyr; slím rennur úr nösunum; augun eru dauf; kindin er einsog utan við sig, og mjólkar illa; þær kindur, sem sjúkar eru, eru aptastar í rekstri og leggjast sjaldan. — Líka verður nákvæmlega að gæta þess, að hrútarnir séu heilbrigðir, og sjáist það að þeir hafi sýki þessa, má með engu móti hafa þá fyrir brundhrúta, en fá verður hrúta úr þeim hëruðum, þar sem sýki þessi ekki hefur gengið; sama varhuga verður að gjalda við um ærnar. — Maður verður að auðkenna lömbin, einkum gimbrar, undan þeim ám sem maður sér að veikar eru, hvort heldur það er meira eða minna, svo að maður eigi noti þau til kynsfjölgunar.

2. Til þess að lúngnasýkin ekki magnist af óhollri hagbeit, er það nauðsynlegt að gefa öllum sauðfænaði steinsalt (jarðsalt) þegar vetrar að, og leggja það í jötuna, eða þá að væta heyið með bræddu sjávarsalti (2 merkur vegnar handa 30 fjár), og þetta á að gjöra áttunda hvern dag, svo sem mánaðartíma. — Þegar illa viðrar (þegar annaðhvört er þurgrafrost eða kafald, o. s.

frv.) á að taka sauðfènað á gjöf og gjöra glugga á fjárhúsum þeim megin sem vindur stendur af, svo að ætíð sè mátulega heitt. — Hinn kalðasta hluta vetrarins á að býrgja fè um nætur, en gæta þess um daga, að því sè eigi beitt á votlendi heldur bala og harðlendi.

3. Þegar ber á sýki þessari um vetur, og menn verða varir við hósta, einkum hjá úngu fè, getur það opt orðið að góðu gagni: *a)* að taka kindinni blóð á blóðæðinni á hálsinum (og láta blæða allt að hálfri mörk) ellegar þá á eyrunum eða rófunni; *b)* að hánka kindina framání brjóstið eða setja þar baunir; *c)* láta kindina sleikja steinsalt, eða ef það er ekki til, á hverjum degi að væta hey það, sem 30 kindum er gefið, í 2 mörkum af sjávarsalti bræddu í vatni; *d)* svo lengi sem á sýkinni ber, verður að halda fènu inni, og verður að halda húsinu bæði hreinu og þurru; maður verður að sjá um að mátulega heitt sè í fjárhúsinu og að þar sè enginn súgur; *e)* fènu verður að gefa gott og óskemmt hey, og úr vatni því, er það fær að drekka, verður að vera sárasti kuldinn, og á að blanda vatnið litlu af rúgmèli.
-

Einnig verð jeg að geta þess, að það eykur lúngnasýki hjá ám að mjólka þær of lengi fram

eptir á haustum og þurtotta þær vandlega, og því ætli að hætta að mjólka sauðfenað í September mánuði, eða að minsta kosti ekki mjólka hann þá optar enn einusinni á dag; fær maður á því ríkuglega uppbót, þaræð lömbin bæði verða betri og hraustari og ullin á ánum verður bæði meiri og betri.

Dýralækningaskólanum í Kaupmannahöfn,

24. September 1846.

A. Petersen,

dýralæknir.

Lbs - Hbs

13 429 662

Prentað hjá S. L. Möller.